

МАЙНОВІ ПОДАТКИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

На сучасному етапі розвитку в Україні постає нагальна потреба забезпечення органів місцевого самоврядування достатніми фінансовими ресурсами для виконання покладених на них функцій. Розширення повноважень та функцій органів місцевого самоврядування, що відбулось після здобуття Україною незалежності, не супроводжується відповідним збільшенням їх фінансового забезпечення. До того ж, власні доходи в структурі доходів місцевих бюджетів займають незначну питому вагу. Серед основних перешкод, що стоять на шляху розвитку місцевого оподаткування, можна виділити нестабільність економічної та політичної системи, недосконалість податкового законодавства тощо.

Ефективність виконання функцій та повноважень органів місцевого самоврядування дуже часто залежать від обсягу фінансових ресурсів, що надаються державою. Тому, сьогодні актуальним є питання пошуку напрямів зміцнення фінансової бази органів місцевого самоврядування. Одним із напрямів можна визначити удосконалення системи місцевого оподаткування, зокрема майнового оподаткування. Майнове оподаткування сьогодні вважається потенційним джерелом збільшення доходної частини місцевих бюджетів. У зв'язку з цим, доцільним є проведення аналізу стану та виявлення причин зміни обсягу надходжень майнових податків до місцевих бюджетів України, що може бути використано при реформуванні системи місцевого оподаткування.

Питання реформування системи оподаткування взагалі та майнового оподаткування зокрема, через свою актуальність є предметом наукового дослідження у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів. Видатні українські економісти та політики такі, як О. Левицький, С. Бондарчук, С. Терен, С. Терьохін, О. Нестеров, С. Качаєв, Х. Вербрюгге, Д. Марусич, М. Березин, І. Криницький. Присвячували свої роботи вивченню різних аспектів майнового оподаткування, а саме розвитку майнового оподаткування в зарубіжних країнах, особливостям механізму оподаткування окремих податків на майно, становленню механізму майнового оподаткування в Україні тощо.

Дослідники поділяють майнові податки в залежності від бази оподаткування на три групи: 1) сукупний і частковий податки на майно; 2) бруто та нетто-податки на майно; 3) податки на виникнення, приріст та рух майна.

Під сукупним податком на майно розуміють усі податки, які стягуються з майна одного платника податків (наприклад, податок на майно підприємств). Частковий податок на майно навпаки застосовується по відношенню до окремого виду майна (наприклад, земля).

При розрахунку бруто-податку на майно виходять з активу балансу організації, включаючи позикові кошти; нетто-податок на майно стягується з різниці між вартістю всього майна та вартістю залучених коштів.

Податок на виникнення майна представляє собою податок на майно, що знаходиться у розпорядженні власника на конкретну дату. Податок на приріст майна розраховується в межах одного періоду (наприклад, податок на військові прибутки). Податок на рух майна стягується при передачі майна у власність іншої особи (наприклад, податок на спадок та дарування).

Залежно від величини податкового тягаря, як правило, розрізняють номінальні та реальні майнові податки. Джерелом погашення податкового боргу за номінальними податками звичайно виступає дохід, що приносить майно; для сплати реальних податків необхідно залучати інші джерела доходів, включаючи продаж майна. На практиці частіше всього майнові податки, за винятком податків на спадок та дарування, із-за невисоких податкових ставок є номінальними.

Більша частина майнових податків стягується регулярно (податки на майно фізичних та юридичних осіб) або нерегулярно (податок на спадок). Регулярні майнові податки у силу

того, що їх сплачують частинами, а також із-за їх приналежності до брутто-податків, доцільно розглядати як податки, що стягуються за принципом отримання послуг від держави. До числа таких податків слід в першу чергу віднести земельний податок. Існує тенденція до об'єднання земельного податку та майнових податків в єдиний податок – податок на нерухомість.

Українська дослідниця А.С. Дубоносова виокремлює два підходи. Відповідно до першого, майнові податки розглядають у широкому розумінні і включають усю сукупність податків, що пов'язані із майном, у тому числі господарськими операціями із майном, у результаті яких особа одержує дохід. У такому розумінні до складу майнових податків увійдуть і прибуткові податки, і податок на додану вартість, і податки на приріст капіталу, і рентні податки. Згідно з другим, вузьким підходом, майнові податки мають своїм об'єктом виключно майно (рухоме чи нерухоме), незалежно від того, чи є воно джерелом доходу, чи ні. Це і відображає суть майнового оподаткування [1].

Науковцем також розмежовано поняття “майнові податки” та “податок на майно”. Вона вважає, що перше поняття є більш загальним і відображає родовий об'єкт, а друге поняття – це окремий вид податку, що стягується податковими органами в тій чи іншій державі.

До того ж, вивчаючи майнові податки, економіст вважає доцільним вводити спеціальну дефініцію поняття “майно” для цілей оподаткування. Вона вважає, що майно у цивільному та податково-правовому значенні не є тотожними поняттями. Так, згідно зі ст. 190 Цивільного кодексу України, до майна відноситься окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. В інших статтях Цивільного кодексу України конкретизується кожен клас об'єктів шляхом застосування таких категорій, як нерухомі та рухомі речі, речі подільні та неподільні, речі споживні та неспоживні тощо. Проте майно, як об'єкт оподаткування, охоплює тільки ті цивільно-правові форми (об'єкти цивільних прав), за наявності яких у платника податків виникає податковий обов'язок. За таких обставин майно, як об'єкт оподаткування слід розглядати виключно тоді, коли з ним пов'язується податковий обов'язок у платника податків, тобто, в контексті закону про конкретний майновий податок, що встановлено в системі оподаткування України [2].

Таким чином, науковець до системи майнових податкових надходжень відносить і збори, що мають природоресурсний характер. На наш погляд, серед цих зборів тільки плату за землю можна віднести до майнових податків. Ця точка зору пов'язана з тією обставиною, що ресурсні платежі передбачають плату за використання певного природного ресурсу. В той час як майнове оподаткування передбачає плату за володіння певного виду майна. Об'єктом ж плати за землю, на відмінну від інших природно ресурсних платежів, є земельна ділянка, а також земельна частка (пай), яка перебуває у власності або користуванні, у тому числі на умовах оренди. Тобто обов'язок сплачувати даний вид обов'язкових платежів настає не тільки при умові користування земельною ділянкою або земельною часткою, а в першу чергу при умові володіння даним об'єктом.

Література:

1. Дубоносова А. Г. Майно як об'єкт оподаткування / А. Г. Дубоносова // Форум права. – 2008. – № 3. – С. 146–151.
2. Бобко А. М. Фіскальні платежі за господарське використання природних ресурсів / А. М. Бобко, А. В. Богдан, А. В. Бодюк // Науковий вісник Національного університету ДПС України. – 2007. – № 3 (38). [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.asta.edu.ua>.